

16 de juliol de 1713

Marc històric de la batalla de Torredembarra

Joaquim Nolla Aguilà

PREÀMBUL

Aquest any en fa 300 que Torredembarra va ser escenari d'una de les batalles que es van lliurar durant la Guerra de Successió (1705-1714). Ben segur que no va ser una de les més determinants per l'esdevenir de la guerra, però sí prou important per dedicar-li un estudi que vagi més enllà de la celebració "*festiva*" que des de fa uns anys se celebra. La derrota dels catalans afavorí l'avanç de les tropes castelleses des del sud de Catalunya cap a Barcelona iniciant un setge que durà tretze mesos, fins la seva derrota l'11 de setembre de 1714.

Abans d'entrar en l'estudi pròpiament dit, voldria fer algunes consideracions al voltant de la "*Festa de la batalla*". La recuperació de la memòria històrica, en la qual considero que entraria la commemoració de la batalla, pot esdevenir un fet cultural important, tant pel que fa a recuperació de fets històrics, com per a ajudar a crear un sentit identitari i col·lectiu de pertinença a una població. Inclús pot ser un element de dinamització econòmica (en tenim exemples propers com la setmana medieval de Montblanc o Tàrraco Viva a Tarragona). Però, sens dubte, els fets recordats han de ser tractats amb rigor i respecte.

Detall d'un plànol de Catalunya del Segle XVIII. Institut Cartogràfic de Catalunya

Potser commemorar un fet bèl·lic amb el nom de “*festa*” no sigui el més encertat. Així mateix, si bé no deixa de ser un element simbòlic, el lloc on es va col·locar la placa commemorativa (als peus de la Torre) indueix a l'error de pensar que la batalla fou dins de la població i no en camp obert. D'altra banda, que per motius de calendari turístic traslladem la seva commemoració dos mesos abans, no encaixa amb el mínim rigor que demana la reconstrucció històrica.

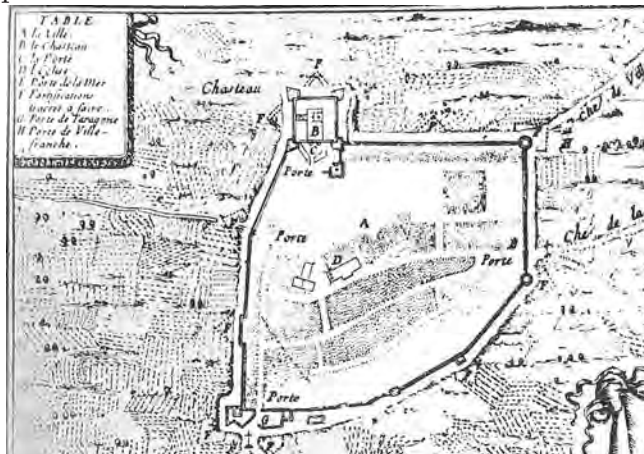
Tot i que el motiu principal del treball ha estat explicar el desenvolupament de la Guerra de Successió i la batalla de Torredembarra, s'ha considerat adient començar la publicació amb una aproximació a la Torredembarra de principis del segle XVIII, per tal d'apropar-nos als torrencs que van viure de primera mà els fets. Moltes vegades, els historiadors han estudiat el passat resseguint la vida i obra dels grans personatges (reis, nobles, generals, etc.), oblidant el fet que el poble no es manté aliè a les seves decisions i que sovint és el més afectat. Un exemple clar, entre d'altres penúries, el tenim en una guerra com aquesta on el poble, a banda de la fam que passava, hagué d'hostatjar i mantenir les tropes mentre aquestes estaven destacades a la vila.

TORREDEMBARRA A PRINCIPIS DEL SEGLE XVIII

Torredembarra estava sota el baró Andreu de Queralt (primer com a senyor de la baronia de Torredembarra i Castellet, a banda d'altres senyories com la Gornal i, a partir del 1689, compte de Queralt). Aquest fou un dels nobles que prengué part per Felip V i, quan es declarà la defensa

de Barcelona, abandonà la ciutat i es retirà a Torredembarra. Els barons posseïen la justícia baronial i, com a senyors de la vila, podien exercir la seva jurisdicció de forma directa o delegar-la. Els seus procuradors¹ eren de la família Fontanilles que tenien el títol de ciutadans honrats de Barcelona. Primer va ser Manuel Fontanilles i Esbert, un dels principals negociants siscentites de Torredembarra. Una dada curiosa d'aquest Fontanilles, ens l'aporta Salvador Rovira²: *“el 24 d'abril de 1702 i el 9 de febrer de 1706, aconseguí sengles privilegis de ciutadà honrat de Barcelona que li atorgaren Felip V i Carles III, respectivament, amb la qual cosa, guanyés qui guanyés la guerra de successió ell restaria ciutadà honrat”*. El succeí el seu fill Jaume Fontanilles i Coll.

Hem de recordar que encara es mantenia un sistema quasi feudal de vassallatge als senyors propi de l'Antic Règim. El batlle era nomenat, amb el vist-i-plau del baró i era executor de la seva jurisdicció. Al mateix temps, administrava la justícia senyorial, per la qual cosa davant de qualsevol plet plantejat per la Universitat (òrgan de representació dels veïns - antecedents dels ajuntaments-) sempre anava a favor del baró.

Plànol de Bealieu de l'any 1646. Arxiu Municipal Torredembarra

Per a conèixer l'ur-banisme tenim dos plànols (un d'ells aquí reproduït) de Bealieu, enginyer i geògraf francès, de l'any 1646. Tot i ser cinquanta anys anteriors, són plena-ment vàlids per veure una Torredembarra tancada en un clos emmurallat envoltat de camps i pastures.

¹ Procurador: Als grans territoris senyorial, representant del senyor territorial, en nom del qual exercia la jurisdicció baronial i la representació dels drets de caràcter econòmic.

² Els Fontanilles ciutadans honrats de Barcelona (s. XVII-XIX). Inclòs a Recull de Treballs 13. Pàg. 118.

Així mateix, gràcies a un capbreu³ de l'any 1656 sabem que el nucli urbà tenia tretze carrers i set places.

NOM DEL CARRER	NOMBRE DE CASES I CORRALS
<i>Abadia, de l'</i>	<i>4 cases, 1 corral</i>
<i>Ample</i>	<i>9 cases</i>
<i>Carnisseria, de la</i>	<i>2 cases, 1 corral</i>
<i>Dalt</i>	<i>3 cases</i>
<i>Església, de l'</i>	<i>2 cases</i>
<i>Farraginar, del</i>	<i>4 cases, 4 corrals</i>
<i>Forn, del</i>	<i>5 cases</i>
<i>Hospital, de l'</i>	<i>2 cases</i>
<i>Major</i>	<i>32 cases i 1 corral</i>
<i>Nou</i>	<i>2 corrals</i>
<i>Portal de la Bassa</i>	<i>7 cases</i>
<i>Portal Nou</i>	<i>1 casa</i>
<i>Que No Passa, del</i>	<i>2 corrals</i>

NOM DE LA PLAÇA	NOMBRE DE CASES I CORRALS
<i>Carreró, del</i>	<i>5 cases</i>
<i>Castell, del</i>	<i>1 corral</i>
<i>Església, de l'</i>	<i>5 cases</i>
<i>Joc de la Pilota, del</i>	<i>8 cases</i>
<i>Oli, de l'</i>	<i>1 casa</i>
<i>Plaça</i>	<i>3 cases</i>
<i>Placeta</i>	<i>1 casa</i>

TOTAL *94 cases i 12 corrals*

Segons els dos censos de població del segle XVIII, que podem prendre com a referència aproximada, hi havia una població de⁴:

	1718	1787
<i>Torredembarra</i>	<i>885</i>	<i>1.903</i>
<i>Clarà i Vespella de Gaià</i>	<i>146</i>	<i>433</i>
TOTAL	<i>1.031 persones</i>	<i>2.336 persones</i>

Sens dubte un creixement espectacular i que caldria estudiar detalladament. Anton Jordà⁵ apunta que la Guerra de Successió no va

³Capbreu: escriptura de confessió en què consta el reconeixement de drets i rendes que fan els vassalls / emfiteutes a llur senyor.

⁴Pierre Vilar: *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Pàg. 156.

⁵JORDÀ, Anton: "L'època moderna (segles XVI, XVII i XVIII)". Inclòs a *Història del Camp de Tarragona I El Tarragonès*.

afectar tant directament a la demografia de Tarragona i del Camp com en conflictes bèl·lics anteriors i que durant el segle XVIII hi ha un creixement substancial: “*de l’any 1717 al 1787 el creixement de Tarragona fou d’un 187,5 %, el de Valls d’un 261,93%, el de Reus d’un 733,33 %, el d’Altafulla 236,8% i el de Torredembarra d’un 215%*”. El segle XVIII, econòmicament va ser millor que l’anterior. Les rompudes de noves terres i canvis de conreus, així com la importància creixent del comerç marítim (la platja de Torredembarra possibilità el tràfic mercantil, que millorà arran de l’autorització reial, al port de Salou i a la platja de Torredembarra del dret d’entrada de mercaderies de productes estrangers o no catalans, cosa que no podia fer, per exemple, Tarragona).

El principal problema pels torrencs al llarg del segle XVII havia estat la subsistència. La demografia era pròpia de l’Antic Règim, amb unes elevades taxes de natalitat i mortalitat pel que fa a la població adulta i una esperança de vida al voltant dels quaranta anys. Eren temps de penúries: males collites (carestia de cereals), allotjament continu de tropes castellanques, amb la consegüent manutenció i requisita d’animals per les tropes, i una sèrie d’impostos que els ofegaven (impostos reials, senyorials, drets en diner, drets en espècie, drets de treball gratuït, impostos sobres les collites, els impostos religiosos (delmes i primícies), etc. Com a nota positiva podem apuntar un cert redreçament econòmic a finals de segle gràcies a la plantació de vinya amb l’objectiu de transformar l’alcohol en aiguardent i exportar-lo.

La Torredembarra que podem dibuixar era, bàsicament pagesa, amb un important nombre de jornalers i bracers que treballaven les terres del senyor com a arrendataris o mitgers. Els pescadors vivien de la venda de peix fresc i, tot i no disposar de dades, suposem que de productes derivats com la pesca salada. Lògicament, també havien de pagar impostos al comte. També hi havia un petit nombre de comerciants (boters, sastres, fusters, etc). La major part de poblacions catalanes, tenia a l’època una distribució de 95% pagesos i/o mariners, 4% d’artesans i un 1% de professions liberals. És de suposar que Torredembarra també respongui a aquesta distribució.

La religió era molt present en el dia a dia. Les festes religioses marcaven els temps festius i culturals de la vila. L’església de Sant Pere, acabada de construir l’any 1680 i que a principis del segle XVIII, es va dotar dels elements ornamentals (finalització dels campanars, creuer i absis) i de l’orgue l’any 1705, era el lloc de reunió i de compliment dels preceptes

religiosos al voltant del rector. Aquest, a banda de la seva ascendència sobre la població basada en la religió, en ser el notari de la vila, passava a ser una figura cabdal en els afers jurídics. Les confraries, agrupades segons l'activitat professional i diferenciades segons el sexe, eren els elements cohesionadors de la vida social i cultural. Constituïdes a redós de l'església, passaven a ser l'espai de participació social de la comunitat.

Hi ha cinc confraries documentades l'any 1713:

Confraria de Sant Isidre

Confraria de Santa Rosalia

Confraria de Sant Telm

Confraria de Sant Cristòfol

Confraria de la Mare de Déu de la Candelera

NOTÍCIES DE TORREDEMBARRA EN EL MARC DE LA GUERRA DE SUCCESSIÓ

A banda de la batalla, de la qual en parlem més endavant, tenim diverses notícies remarcables per a la vila:

- El pas dels vaixells de guerra davant la platja el 4 de maig de 1706.

Es tractava de la flota anglo-holandesa que, procedent de Gibraltar amb 56 naus i 10.000 homes, anava en defensa de Barcelona que estava assetjada per les tropes borbòniques.

Dóna a entendre que els torrencs eren favorables a Carles III, en alegrar-se del pas dels vaixells austriacistes:

“vingué notícia com la flota marítima se trobava dant dels Alfachs y que des la Torra de'n Barra se veyan molts vaixells y se tingué per los naturals gran alegria de nova tan pròspera, havent-se retirat a la mar l'armada de l'enemich a la tarda”⁶

- L'estada que el rei Carles III féu a Torredembarra. El dia 30 de juny de 1706, el rei s'hostatjà al Castell quan anava de pas cap a Tarragona. Va rebre la delegació de representants tarragonins per acordar com havia de ser la seva entrada a la ciutat. De bon matí oí missa a la parròquia de Sant Pere i marxà cap a Tarragona, on hi era a les vuit del matí. Tot i no disposar de dades més concretes, si ens basem en altres estades que si tenim descrites, com la que va fer a Reus el 1706, el rei anava envoltat d'un seguici d'unes 750 persones, cosa que ens indica que per una vila com la nostra devia ser un veritable enrenou que afectà a tots els veïns:

⁶*La guerra de Successió i els setges de Barcelona (1697-1714)*, transcripció; treta del dietari de l'Antic Consell de Barcelona. (Volum XXV). Pàg. 120-123.

“Als 30 de juny de 1706: Passà la mayestad de Carles Tercer rey de Espanya per a la vila de Torredembarra, fiu nit en dita vila, dormint al Castell hi tenen los Comtes de Santa Coloma y lo primer dia de juliol hoí missa en la iglesia Parroquial de dita vila”⁷

- Com s’ha apuntat anteriorment, un dels principals problemes pel poble de Catalunya era la subsistència. Una mala collita, motivada per qüestions climatològiques ja era preocupant i més durant la guerra quan el problema podia agreujar-se considerablement. L’any 1709 tenim constància que fou un any de fam, causat per un rigorós hivern que malmeté les collites. Des de la cort de Barcelona s’intentà pal·liar la mancança de gra amb la importació de blat d’altres països. El punt de desembarcament de les mercaderies, pel sud de Catalunya, fou la platja de Torredembarra:

“Era de mucha reflexión la escasez de trigos y cebadas porque en el antecedente año el riguroso frio maltrató los sembrados, y el ser fronteras las mas fértiles y abundantes tierras aumentaba la escasez ... mandó el general Stanhope pasar a las costas de Tarragona hasta 15,000 hanegas de granos. Acudieron los enviados de los pueblos a hacerse cargo del grano, que debia restituirse a la cosecha. La corte fió la dirección a los comisarios de provisiones de la parte de Tarragona y sus confines. Llegaron los enviados de los lugares a la Torredembarra, lugar de destino”⁸.

LA GUERRA DE SUCCESSION 1700-1705

Hi havia els antecedents de dos segles de relacions difícils entre la corona castellana (partidària d’un model centralista de poder), i la corona catalano-aragonesa (que tenia un model federat i amb més llibertats). Aquesta dicotomia ve donada des de 1492 quan, arran del casament d’Isabel i Ferran, s’uneixen les dues corones. Els catalans s’aferraran a la defensa de les seves constitucions i llibertats i la monarquia espanyola maldarà per suprimir-les. Catalunya era un país pobre i amb demografia escassa que es trobarà enmig de dues grans potències emergents, les monarquies espanyola i la francesa, que es disputen l’hegemonia a Europa. Catalunya sempre estarà entre ambdues i es veurà empesa, a vegades a contracor, en totes les batalles per defensar la terra contra uns i altres (Guerra dels trenta anys i Guerra de Successió).

És en aquest context internacional de lluites contínues entre les monarquies i de jocs d’equilibri entre les nacions que esclatà l’anomenada

⁷CATALÀ, Pere: *Els castells catalans. Vol. IV*. Barcelona, 1969. Pàg. 110-111.

⁸ *Narraciones Históricas*. Vol. III pàg. 30-31.

Guerra de Successió. Abans de morir Carles II, rei de Castella, l'any 1700, sense descendència hi havia dos possibles candidats: l'arxiduc Carles d'Àustria (el rei Carles III d'Àustria, per als catalans) i Felip d'Anjou (duc d'Anjou). Poc abans de morir nomenà hereu Felip, que regnaria amb el nom de Felip V. La proclamació d'un borbó suscità l'hostilitat de la majoria d'estats d'Europa que veien un perill l'aliança entre la monarquia hispana i França. Anglaterra, els Països Baixos i l'imperi alemany signaren la gran aliança de la Haia i declaren la guerra a França i Espanya. A Viena, Carles fou proclamat rei de la monarquia hispana com a Carles III. Per tant, aquesta guerra fou des del primer moment una lluita internacional en què van lluitar durament les potències europees, per terra i per mar i, al mateix temps, va ser una confrontació ibèrica que va enfrontar Castella amb Catalunya i altres territoris de la Corona d'Aragó. Finalment va tenir una dimensió de guerra civil perquè tant dins de Castella com en els territoris de la Corona d'Aragó van haver-hi faccions enfrontades.

1705-1713

A Catalunya, com arreu de la monarquia hispànica, al principi la successió del rei Carles II es visqué amb una normalitat aparent, tot i així els partidaris de Carles III cada cop es feren més presents, influïts per la marxa de la guerra, l'autoritarisme castellà i un viu sentiment antifrancès.

La signatura del Pacte de Gènova contra Anglaterra i els representants vigatans⁹, el 1705, va donar pas al desembarcament aliat a Barcelona. A partir del 7 de novembre de 1705, data de l'entrada triomfal de Carles III a Barcelona, la guerra internacional esdevé també, doncs, una guerra civil.

La Cort General de Catalunya convocada per Carles III va donar suport al monarca, a canvi de reforçar el poder de les institucions del país. En general, els pobles del Camp de Tarragona es declararen com a austriacistes. La presència del rei Carles III a Barcelona, va desfermar la còlera de Felip V que va dirigir el seu exèrcit per tal de pendre Barcelona. El 14 de març de 1706 l'exèrcit borbònic creuà els límits de Catalunya essent rebutjat. La guerra es traslladà a Castella i València.

⁹El Pacte dels Vigatans, signat el 17 de maig de 1705, per diverses personalitats de la petita noblesa vigatana, coneguts popularment com a "Els Vigatans" a l'ermita de Sant Sebastià. Segons aquesta proposta de pacte secret amb el Regne d'Anglaterra, aquests facilitarien ajuda militar enfront Felip V, així com es comprometien a respectar Carles III i les lleis catalanes. A canvi, els catalans austriacistes es conjuraven a facilitar el desembarcament de tropes de la Gran Aliança a la costa catalana.

Els austriacistes van arribar a ocupar Madrid, el 25 de juny de 1706, on Carles III fou proclamant rei. Durant tot aquest any i el següent hi hagué diversos atacs i contraatacs entre els dos exèrcits fins que l'aliat es va retirar cap a València. En acabar el 1706, Carles III retenia els territoris de la Corona d'Aragó i Portugal, però al final l'exèrcit de Felip V s'imposà. El desenllaç de la batalla d'Almansa, el 25 d'abril de 1707, amb la victorià de les tropes borbòniques, va deixar obert el país valencià al borbons i l'inici del genocidi cultural i polític contra els països de la corona Catalana. Exemples de la revenja i destrucció sistemàtica els tenim a Xàtiva o Vila-real, ciutats que foren socarrades i els ciutadans degollats.

El 10 de novembre de 1706, la Comuna del Camp de Tarragona es manifestà a favor de l'Arxiduc Carles. Posteriorment també ho feren Tarragona, Reus i Valls. Aquesta fidelitat els comportà atacs de les tropes borbòniques, a Tortosa el 1708 i Cambrils i Reus el 1709.

El 1710, un nova majoria parlamentària anglesa es va manifestar partidària d'abandonar la guerra a canvi d'acords comercials. Poc després l'arxiduc Carles va ser proclamat emperador a Viena per la mort del seu germà i, l'abril de 1713, se signà el tractat d'Utrecht, en què els estats aliats van reconèixer Felip V com a rei hispànic.

Els Països Baixos espanyols, el Milanesat, Nàpols i Sardenya (possessions espanyoles) van passar a mans d'Àustria. Sicília va quedar per a Savoia. Gibraltar, Menorca i el monopoli de tràfic de negres, van ser per a la Gran Bretanya. Felip V es quedava amb Castella i els estats de la Corona d'Aragó i amb les colònies americanes, renunciant als seus eventuais drets sobre la corona francesa.

1713-1714

LA CAMPANYA CATALANA

El futur de Catalunya era força difícil. Entre el 30 de juny i el 9 de juliol de 1713 es reuní en assemblea la Junta General de Braços celebrada a Barcelona per tal de decidir si es continuava la resistència davant els borbons o no. El braç eclesiàstic es va inhibir i el militar va optar per la submissió al borbó. El braç reial, l'últim en reunir-se, després d'intenses deliberacions entre els partidaris de la submissió (entre els quals hi havia els síndics de Vic, Tarragona, Berga, Mataró i Torredembarra) i els partidaris de resistir, va optar per continuar la guerra. Posteriorment, el braç militar va rectificar i va optar per la resistència.

A la matinada del 9 de juliol es va fer públic un ban de guerra (primer a Barcelona i després pel Principat) en el que es reafirmava l'obediència a l'Emperador, la qual cosa comportava que la resistència havia de continuar. Es feu una crida general per a una lleva urgent a totes les poblacions.

Posteriorment, el 14 de juliol, es feu una proclama dels diputats del General en la que mantenien que la pau pactada entre els reis no els afectava atès que: *“ells no combatien tan sols per tenir un rei o l'altre sinó també per la conservació de les llibertats, privilegis y prerogatives dels Cathalans, que nostres antecessors a costa de sa sanch gloriosament alcansaren, y nosaltres devem axí mateix mantenir”*.

Des del punt de vista militar pensar en guanyar la guerra amb les forces que tenien era una utopia, la meitat de Catalunya estava en mans dels borbons i les seves forces eren molt més nombroses. Però, la decisió de continuar la guerra era la més assenyada i racional; les experiències de València i les zones ocupades al Principat indicaven que serien aniquilats políticament i en molts casos patirien penes de mort o serien enviats a galeres. Es tractava de defensar les llibertats de Catalunya intentant que la conjuntura internacional canviés; en definitiva guanyar temps i esperar que en el tauler d'escacs que s'havia convertit Europa hi hagués algun moviment favorable, com podia ser que Anglaterra tornés a ajudar els catalans. Tot i semblar una utopia que un país com Catalunya pogués resistir gaire temps, hi ha estudiosos del tema que apunten que la idea no era tant descabellada atesos dos condicionants: d'una banda, els catalans disposaven d'un exèrcit regular prou important, així com la capacitat de mobilitzar ràpidament voluntaris bregats en diverses batalles i, de l'altra, una indústria armamentística bàsica per tal d'assegurar el proveïment d'armament.

La visió idealitzada i folklòrica del sometent català amb espardenyas, faixa i barretina que sovint ha perdurat, la podem donar per superada. Els uniformes, l'equipament i organització dels soldats catalans era com el de qualsevol exèrcit de l'època. L'estratègia del govern pel que respecta a l'exèrcit, va ser clara dels del primer moment i aviat es va moure la maquinària bèl·lica.

El Consell de Cent va acordar reclutar soldats i equipar-los i uniformitzar-los adequadament. S'impulsaren mesures logístiques i es planificà la creació de noves unitats i nous quadres de comandament.

El govern català no disposava de recursos ni gaires tropes, es calcula que a Barcelona hi havia un exèrcit d'uns 5.600 homes format per una minúscula força reglada composta per: regiments de la Ciutat i la Diputació, el grup de fusellers i la Coronela. A banda, hi havia part del regiment de cavalleria Nebot, que no s'havia embarcat. Solament tenia com a fortalezes sota el seu comandament Barcelona, Cardona i Castellciutat. Per tant, la principal i, potser única opció, era resistir a Barcelona, única plaça forta capaç de resistir les investides borbòniques. Tot i així el govern intentà almenys salvar les places fortes per tal de multiplicar els fronts i donar temps al rearmament. S'enviaren cartes a Castellciutat i Cardona ordenant la defensa i cartes als governadors d'Hostalric i Tarragona per tal que no lliuressin les places sense batalla.

Genet del Regiment Nebot. Casaca blanca i jupa blava Autor: Francesc Riat

LA BATALLA DE TORREDEMBARRA

A Tarragona hi havia 2.200 homes aquarterats sota el comandament de Toldo. Aquest, esperava el marquès de Ledesma, que comandava un exèrcit de 3.600 soldats borbònics per tal de lliurar-li la ciutat. El 10 de juliol va sortir de Barcelona un petit exèrcit comandat pel general Nebot amb 500 genets (100 catalans i 400 aragonesos), 750 fusellers (400 voluntaris a peu aragonesos i 350 miquelets catalans) amb direcció a Tarragona per tal d'evitar que hi entressin les tropes borbòniques. L'11 arribaren davant de Tarragona però Toldo no els va deixar entrar i els donà allargues. El general Nebot va enviar una carta a Toldo demanant-li que els facilités l'accés a la ciutat en nom del rei Carles, segons l'acord que s'havia pres en la Junta de Braços. La resposta de Toldo va ser que tenien l'ordre del mariscal Starhemberg de lliurar la ciutat a les tropes borbòniques.

Les tropes filipistes arribaren a Tarragona el 13 de juliol i l'endemà entraren a la ciutat. Prèviament ja l'havien abandonat les tropes imperials, les quals tot i pertànyer a l'exèrcit enemic, se les va considerar protegides per les clàusules del Tractat d'Utrecht, i en aquesta condició se'ls va permetre la sortida de la ciutat amb honors militars i el seu trasllat a Itàlia, Àustria i altres llocs d'Europa. Aquest relleu de forma pacífica que incloïa l'evacuació de Catalunya per part de l'exèrcit imperial i la cessió de les seves posicions a les tropes borbòniques, fou pactat en el conveni de l'Hospitalet¹⁰. Per contra, molt diferent va ser el tracte rebut per la resta de combatents refugiats a Tarragona –catalans d'altres procedències– van ser considerats rebels i traïdors, i per aquesta raó els van ser aplicades les lleis de la guerra, cosa que va comportar per a molts l'empresonament, la deportació o l'execució sumària. Amb Tarragona ocupada, el general Nebot va retirar-se al Catllar. El 16 de juliol envià part de les seves tropes (200 homes dels de peu seguits per 100 de cavalleria) a ocupar Altafulla, però tropes borbòniques, comandades pel brigadier Diego González ja havien sortit de Tarragona (700 cavalls i 380 granaders). El general Nebot, amb totes les seves tropes passà a Altafulla i després les situà en un petit turó. L'exèrcit borbònic atacà Torredembarra –on estaven aquarterats els miquelets,¹¹ que resistiren en va.

Tot i dubtar inicialment de la conveniència d'atacar les tropes borbòniques, atès que Torredembarra era un lloc molt favorable per defensar-se els borbònics, i que presentar batalla a un contingent de 700 genetes comportava els seus riscos, el general Nebot, empès pels capitans de Voluntaris aragonesos Nassarre i Espiagua, que consideraven l'ocasió favorable, i valorant la possibilitat que noves tropes de Tarragona reforcessin les tropes castellanès, al final plantejà batalla.

¹⁰Conveni de l'Hospitalet: el 22 de juny de 1713, a Hospitalet de Llobregat, es firmà el conveni entre el comte de Königsegg, representant del mariscal Starhemberg, cap de l'exèrcit de l'arxiduc Carles, i el marques de Ceva, representant del duc de Pòpuli, cap de l'exèrcit de Felip V. Donaven per acabades les hostilitats de la Guerra de Successió i estipulen l'evacuació de les tropes aliades de Catalunya, Mallorca i Eivissa. És a dir, més que un acte de guerra convencional, es tractava d'una operació de relleu pur i simple entre les guarnicions dels exèrcits imperial i borbònic.

¹¹L'origen dels miquelets es remunta l'any 1640 durant la Guerra dels Segadors, amb l'objectiu d'enfrontar-se a les tropes de Felip IV de Castella es forma un cos de soldats irregulars amb el nom de Companyia d'Almogàvers conegut popularment com a Miquelets. Durant la Guerra de Successió es restaurà el cos aixecant diversos regiments de fusellers que el poble anomenà Miquelets. Participaren molt activament en la lluita amb força èxit, bàsicament pel seu coneixement del terreny, la seva mobilitat i una gran potència de foc. En el període de resistència, a partir de 1713 foren destacats a Montblanc i per les muntanyes de Prades.

EXÈRCIT CATALÀ**Comandaments**

<i>Comandant en Cap:</i>	<i>Rafael Nebot i Font</i> ¹²
<i>Oficials Majors:</i>	<i>Capità Ambrosi Roquer i Tinent Osorio</i>
<i>Fusellers</i> ¹³ :	<i>Coronel de Fusellers Ferre</i>
<i>Voluntaris a peu:</i>	<i>Capità Nassarre i Tinent Espiagua</i>

Detall de les tropes

<i>Regiment de cavalleria núm. 1 Rafael Nebot</i>	<i>aprox. 100 homes</i>
<i>Voluntaris de Cavall “Voluntarios de Aragón”</i>	<i>aprox. 400 homes</i>
<i>Regiments de Fusellers “Joan Falcó” i “Ferrer”</i>	<i>aprox. 350 homes</i>
<i>Voluntaris de peu “Voluntarios de Aragón”</i>	<i>aprox. 400 homes</i>

TOTAL *1200 / 1250 homes*

EXÈRCIT BORBÒNIC**Comandaments**

<i>Comandant en Cap:</i>	<i>Brigadier Diego González</i>
<i>Capità</i>	<i>Novals</i>

Detall de les tropes

<i>Regiment Borbònic de cavalleria</i>	<i>700 homes</i>
<i>Infanteria</i>	<i>380 homes</i>

TOTAL *1080 homes*

Segons altres fonts la composició dels exèrcits varia pel que fa al nombre de tropes castellanes, indicant que eren molt més nombroses¹⁴:

¹²Nebot va ser un dels militars catalans austriacistes de primera hora. Amb el seu regiment, va servir a l'Arxiduc Carles i fou un dels principals protagonistes de les campanyes de València i Catalunya, el 1705, motiu pel qual fou ascendit a General a principis de 1706. En l'evacuació, pactada al conveni d'Hospitalet, una part important del seu exèrcit va marxar. Restaren a Catalunya un nombre proper al centenar.

¹³Fusellers: eren la columna vertebral de les unitats d'infanteria. Armats amb un fusell d'uns 18 mm de calibre, una baioneta i una espasa, eren capaços de disparar un tret cada dos minuts. Duien la munició en una cartutxera amb capacitat per a nou trets. Sovint, diuen una motxilla o una bossa amb els objectes personals i un polvorí amb la reserva de pólvora, un flascó petit amb pólvora d'encebar el pany del fusell, una petita bossa amb les bales i pedres fogueres i una cantimplora.

¹⁴Torràs i Ribé, Josep: *El tombant decisiu de la guerra de Successió a Catalunya: Evacuació de l'exèrcit Imperial i repressió borbònica (1713)*. Pàg. 263 i 264.

Exèrcit català

500 genets
750 fusellers i soldats d'infanteria

Exèrcit borbònic

Tres companyies de granaders
300 soldats de cavalleria
1000 soldats granaders

Hi ha una descripció força fidedigna del combat. Segons el llibre de Francesc de Castellví ¹⁵, militar català que va viure la Guerra i el setge de Barcelona:

**RELACION DEL CAPITAN DE VOLUNTARIOS DON JUAN NOVALES
DEL COMBATE DE TORREDEMBARRA, EN 16 DE JULIO**

“El general don Rafael Nebot se hallaba el dia 16 de julio apostado en el lugar del Catllar con 400 caballos de los voluntarios de Aragón, 100 caballos de su regimiento, 400 de los voluntarios de a pie de Aragón, 350 fusileros de los regimientos de Falcó y Ferrer. Muy de mañana dio orden de marchar 200, seguidos de 100 caballos, al lugar de Altafulla. Ocupado el lugar desbubrieron un destacamento que habia salido de Tarragona y tuvieron el aviso que era numeroso de 700 caballos y 380 granaderos, mandados por el general don Diego Gonzalez. Dieron aviso al general Nebot, que inmediately pasó a incorporarse con el todo de sus gentes, que aposto ventajosamente en unas colinas donde habia gran copia de olivos. El general Nebot estuvo con la resolución de no atacar a González porque se habia amparado de la Torredembarra, lugar ventajoso, y temer que otra partida podría facilmente unirsele y así resolvió no exponer a su gente. Los capitanes de voluntarios Nasarre y Espiagua fueron a hablar al general Nebot y le dijeron que el coraje con que se hallaban las gentes y la impaciencia en que estaban deseando llegar a las manos. El general Nebot les propuso todos los inconvenientes.

¹⁵Francesc de Castellví: (Montblanc, 1682 – Viena, 1757). Militar català austriacista i historiador. Les *Narraciones históricas* de Francesc de Castellví són el millor testimoni de què disposem de la guerra de Successió i de la dècada posterior. Sovint parla en primera persona i molt ben documentat. Castellví escrigué les *Narraciones* després de veure confiscats els seus béns i d'emigrar a Viena.

Portada del llibre *Narraciones Históricas*, de Francesc de Castellví.

Nasarre le replicó que la acción era ganada de ser mas gente y de mejor calidad; que para perder aquella ocasión era mejor hacerse frailes. En fin, convino el general en emprender el ataque mas por complacer a los voluntarios de Aragón que por juzgar ventajosa la acción. Dispuso sus gentes, formó tres pequeños batallones de los voluntarios y les dió la vanguardia. Los fusileros de Ferrer y Falcó les apostó tras de los voluntarios. Dividió la caballeria, tres escuadrones a la parte de la marina en una colina aguardando las avenidas de Tarragona. Apostó dos escuadrones a la parte de tierra en otra colina a la parte de la montaña. Cuando el general Nebot hacia estas disposiciones los granaderos del general González ocuparon unos huertos junto a la Torredembarra. Los voluntarios y fusileros iban avanzando con coraje los huertos y al empezar el fuego el capitán Ambrós, del regimiento de Nebot que le servia de ayudante, dio la voz a la caballeria de la izquierda, diciendo: “Retirese que el socorro ya está aqui”. El teniente Osorio, aragonés, dio la misma voz a la caballeria de la derecha. Desamparó la caballeria a la infanteria. Advertido el general González que la infanteria se retiraba sin ordenanza, mandó a toda su caballeria dar sobre los voluntarios y fusileros y a poca costa tomó 400 prisioneros y dejó sobre el campo de 70 a 80 hombres y siguió mas de media hora el resto de la gente.”¹⁶

¹⁶*Narraciones Históricas. Vol. III. Pàg. 836-837.*

CAMP DE BATALLA

La batalla es lliurà en camp obert, entre Altafulla i Torredembarra

Pel que sembla, Nebot havia presentat un bon ordre de batalla fent avançar els miquelets i els voluntaris, protegits per la cavalleria. Però, si bé el nombre d'homes era semblant en ambdues bandes, hi havia un major nombre de genets castellans que foren determinants en la batalla. A destacar el fet que durant la batalla hi hagué l'ordre del capità Ambrós de retirar-se, indicant que arribaven tropes castellanques de reforç des de Tarragona. Igualment ho feu el tinent Osorio. En quedar la infanteria catalana desguarnida davant la cavalleria castellana aquesta va aprofitar l'ocasió i es llançà damunt d'ella.

No se sap del cert si l'ordre de retirada, amb l'enrenou propi d'una batalla, fou un error casual o provocat. Curiosament, les primeres ordres de retirada foren donades pel capità Ambrós.

Ara bé, el que si es coneix és que aquest capità es passà al cap de pocs dies a l'altre bàndol, passant a servir els borbons.

El resultat de la batalla fou favorable a l'exèrcit castellà i Nebot tingué 80 morts¹⁷ i 400 presoners. Els presoners foren conduïts i concentrats a la plaça forta de Tarragona, junt amb els que ja hi havia de la pròpia ciutat. Van ser sotmesos a actes de represàlia desproporcionats amb l'aplicació del delme de forca i condemnats a galeres de per vida.

Segons l'estudi de Josep M Torras¹⁸: *“l'actuació de violència extrema aplicada pels generals borbònics a Tarragona no era un acte fortuït o aïllat, fruit de la conjuntura militar en què van ser executats, sinó que es tractava d'aplicar a Catalunya una política deliberada de represàlies exemplaritzants, a fi que servissin d'element propagandístic del poder borbònic i de coacció per induir els catalans a la submissió i obediència”*.

¹⁷Arxiu Històric Arquebisbat de Tarragona. Unitat de catalogació 138. En el Llibre d'Òbits de la Parròquia de Sant Pere de Torredembarra 1706-1714, solament consten dos enterraments relacionats amb l'exèrcit:

- Antoni Fortuny. Miquelet, natural d'Elcano, Itàlia. Morí el 12 de juliol de 1713. Fou enterrat al fossar comú del cementiri de Torredembarra.

- Cristòfol de Mora. Voluntari, natural del Moral la Casulla. Morí el 26 de juliol de 1713. Fou enterrat al fossà comú del cementiri de Torredembarra.

¹⁸Torras i Ribé, Josep: *El tombant decisiu de la guerra de Successió a Catalunya: Evacuació de l'exèrcit Imperial i repressió borbònica (1713)*. Pàg. 268.

La batalla es lliurà en camp obert, entre Altafulla i Torredembarra

Certament, Felip V havia ordenat expressament a mitjan 1713, en el moment de planificar l'ocupació militar de Catalunya, que:

«si algunos miqueletes u otra gente tubiere el bárbaro arrojo y osadía de querer defenderse [...] se les pasará a todos a cuchillo, [y] se hagan aborcar a los que se defendieren, pues además de merecer este castigo como rebeldes obstinados y ladrones, convendrá se execute así para escarmiento de los otros».

Sembla que el càstig a les tropes catalanes a Tarragona més que atemorir els catalans i afavorir la seva rendició, causà l'efecte contrari i esperonà als defensors de Barcelona per por de les represàlies que podria cometre l'exèrcit borbònic:

*“Obstinaron con más furor a los naturales de Barcelona los repetidos avisos que recibieron de que los prisioneros hechos por el general González el día 16 de julio en el combate de Torredembarra habian sido condenados a horca o a galeras. Clamaban los paisanos que no se habia de conceder cuartel”.*¹⁹

Així mateix, en la carta dels diputats de Catalunya als pobles i ciutats animant-los a la resistència en defensa de les llibertats, es fa esment, entre d'altres atrocitats, del tracte donat als presoners a Tarragona com a exemple de la repressió borbònica:

¹⁹*Narraciones Históricas. Vol III. Pàg. 625-626.*

Carta circular de los diputados de Cataluña, en 30 de agosto, a las ciudades y villas a fin de animarles a la defensa.

“Las inauditas operaciones que han ejecutado los oficiales mayores del rey nuestro señor, opuestas a la ternura y pias intenciones con que el rey nuestro señor desea en alivio de esta Exmo. Y fidelísimo Principado, ha enfurecido mas a los enemigos del honor y libertad de Cataluña; testimonio, los estragos, ultrajes y afrentosas muertes ejecutadas en los prisioneros de la Torredembarra; el atrocísimo castigo de un incendio ejecutado en la ciudad de Manresa ...”²⁰

Entre quaranta i cinquanta presoners van ser penjats i prop de cent reclosos als vaixells que l'exèrcit borbònic tenia ancorats al port de Tarragona.

D'entre els executats sense cap judici en sabem els noms i l'origen d'alguns:

Antoni Camallo, de la Seu d'Urgell, Francesc Vila, del poble d'Orfós, Pere Torca, d'Alcalà de Xivert, Pere Joan Ramon, de Figuerola, Joan Pérez, de Granollers, Jordi Cantal, de Vilanova de Sau, Faustí Garcera, de Paüls, Bernat Beneté, de Verdú, Damià Varríos, d'Alins, Joan Fogues, de Torroella de Montgrí, Domènec Quintana, de Tivissa, Jaume Farré, de Puigcerdà, Gabriel Fernández, de Viella, Joan Salvador, de Pontons, Seguimont Aguilar, de Tona.

Caldria afegir també un nombre indeterminat de presoners valencians, aragonesos, castellans, portuguesos i d'altres procedències. Com s'ha dit abans, a més d'aquestes execucions sumàries, uns altres noranta-tres presoners van ser confinats directament a galeres. Entre aquests presoners n'hi havia quaranta-quatre catalans, vint-i-set aragonesos, vuit valencians, vuit castellans, dos sards, dos portuguesos, un venecià i un francès. Que fossin traslladats a les galeres i no penjats a la forca no fou per cap indulgència, sinó per pragmatisme. En una carta del marquès de Ledesma dirigida al rei així ho deixa clar:

“Queda un número demasiado grande (de prisioneros) para aborcarlos a todos, aun cundo lo merecen; como las galeras estan aquí, si a V.E. le pareciera bien, se podrian colocar en ellas un centenar de los mas robustos”

Vuit anys més tard en tenim un altra referència dels condemnats

²⁰*Narraciones Históricas. Vol III. Pàg. 838.*

a galeres on es planteja la conveniència de deixar-los reclosos, tot i que solament en resten dos per a complir la pena que la llei marcava:

*“Los 150 forçados que el año 1713 se pusieron en galeras desde Tarragona, no se refieren con sus nombres quales son, y no se expresa si existian todos en galeras o no, y si hay de muertos, o que hayan tenido libertad, y en que numero quedan oy, y es cierto que ha ocho años que estan en galeras, y solo les falta dos para cumplir, segun ha ordenado el Rey, y como no se expresan los nombres de los que hay en galeras, y no se puede venir en conocimiento si puede haver algunos de muy perniciosos, de que no convenga sacarles de ellas
21”*

CONSEQÜÈNCIES DE LA DERROTA

Ocupada Tarragona per les tropes borbòniques, la pèrdua de la batalla de Torredembarra, que ocasionà un nombre de baixes important a l'exèrcit català (amb la consegüent repressió), afavorí que el sud de Catalunya quedés sense cap altra defensa possible. Per tant, les tropes castellanques amb el camí obert avançaren cap a Barcelona iniciant el seu setge. Durant el juliol de 1713, l'exèrcit borbònic de les dues corones, ocupà tota Catalunya, amb uns contingents estimats en 25.000 soldats espanyols i 7.000 francesos.

La Guerra de Successió és un dels esdeveniments més importants de la història nacional de Catalunya. Sens dubte ho fou per les conseqüències que comportà. La caiguda de Barcelona, l'11 de setembre de 1714, comportà la fi d'un estat i la pèrdua de les llibertats. S'inicià un nou règim sota els borbons que es plasmà en el Decret de Nova Planta. Un partidari de Felip V, contemporani de l'època, plasma en les seves memòries el sentiment castellà²²:

“De esta suerte se fue sujetando el fiero orgullo de esta altiva nación, y en castigo a sus delitos, además de los crecidos derechos que se les impusieron, quitandoseles todos sus fueros y privilegios que tanto estimaban, se les arreglo al gobierno y leyes de Castilla, para ellos el mas oprimido yugo. Perdieron los catalanes quanto hay que perder, que fue la libertad, no estaban hechos a tan fuerte martirio como el de la servidumbre.”

²¹Rovira, Salvador i Fàbregas, Josep: *Història de Tarragona. L'èdat moderna a Tarragona. Una època de contrastos III*. Pàg. 223.

²²Torras i Ribé, Josep M: Felip V. Testimonis d'una repressió sistemàtica.

Les conseqüències de la derrota són devastadores per a Catalunya:

- Se suprimeixen els òrgans de govern i representació: el Consell de Cent, la Generalitat i les Corts.
- Es crea la Reial Audiència com a màxim òrgan de l'administració de justícia de Catalunya.
- S'aboleixen les institucions catalanes i s'imposen les lleis del regne de Castella.
- Els borbons aconseguixen imposar l'absolutisme monàrquic i la centralització.
- Totes les institucions municipals de caràcter representatiu són abolides.
- El castellà s'implanta progressivament en tots els àmbits: administració, justícia, religió i educació. L'ensenyament en castellà serà obligatori.
- Es clausuren les universitats de Barcelona, Lleida, Girona i Tarragona, Vic, Solsona i la Seu d'Urgell, considerades focus de resistència i es crea la de Cervera.
- S'augmenta la repressió fiscal amb nous impostos, com el cadastre, i es decreten altres contribucions abusives; entre d'altres, l'obligació d'allotjar i alimentar les tropes de l'exèrcit d'ocupació.
- Als catalans se'ls priva del privilegi de portar armes i del dret de l'autodefensa. Es decretà el desarmament total sota pena de mort i la supressió de tots els gremis catalans que fabriquessin armes.

Entre d'altres canvis, al Decret de Nova Planta creà una nova divisió administrativa. El territori català passarà a estructurar-se en dotze Corregiments²³, seguint el model del regne de Castella. Torredembarra quedà inclosa al Corregiment de Vilafranca del Penedès, format per 112 pobles, que es configurarà l'any 1717. Després, el 1719, es retallà una franja costanera del corregiment per tal d'adscriure aquests municipis al Corregiment de Tarragona (Vilanova i la Geltrú, Cubelles, Cunit, Calafell, Creixell, Torredembarra i Altafulla).

²³Corregiment: demarcació administrativa a càrrec d'un corregidor i d'un tinent de corregidor. Es van crear per substituir les vegueries i governacions respectives. La imposició de la nova organització va tenir algunes particularitats com el caràcter de governació militar. La institució va desaparèixer durant la guerra del Francès i definitivament, amb la nova administració provincial del 1833.

Vista parcial del corregiment de Vilafranca on estava adscrita Torredembarra i Clarà. El Gaià feia de divisió territorial entre els Corregiments de Vilafranca i Tarragona. Institut Cartogràfic de Catalunya.

En l'àmbit local, els canvis propiciats pels borbons no van anar malament del tot. Com ens diu S. Rovira: *“un dels elements que facilitaren el desenvolupament econòmic de Torredembarra – així com les poblacions veïnes d’Altafulla i Creixell – durant la primera meitat del segle XVIII, fou la concessió a la duana de Torredembarra del dret d’entrada de mercaderies estrangeres i de fora del Principat”*²⁴. Aquest dret, que perdurà fins l’any 1770, fou molt important per l’economia local i, sens dubte, un dels motius que expliquen l’elevat increment de població durant el segle XVIII.

²⁴ ROVIRA, Salvador-J i ANGUERA, Pere (1984): *Història de Torredembarra segles XVIII – XX*. Pàg. 49

BIBLIOGRAFIA:

- ALCOBERRO, Agustí (2010) : “La Guerra de Successió espanyola als Països Catalans”. Inclòs a *Cat. Hist. Rev. Núm. 3*. Institut d’Estudis Catalans. Barcelona.
- ALBERTI, Santiago (2006): *L’Onze de setembre*. Alberti Editor. Barcelona.
- CASTELLVÍ, Francesc de (1999): *Narraciones históricas. Vol. II i III*. Fundación Francisco Elias de Tejada. Madrid.
- FUENTES GASSÓ, Manuel Maria (1999): *El Castell, Vila i Terme del Catllar. Segles XII-XVIII*. Ajuntament del Catllar.
- GUASCH GÓMEZ, Jordi (2000): “La guerra de Successió i el Castell de la Torre”: Inclòs a: *La Sínia*, número 29, Ajuntament de Torredembarra.
- HERNÀNDEZ, F. Xavier i RIART, Francesc (2007): *Els exèrcits de Catalunya (1713-1714). Uniformes, equipaments i organització*. Rafael Dalmau Editor. Barcelona.
- HERNÀNDEZ, F. Xavier (2003): *Història militar de Catalunya. Vol. II: La defensa de la terra*. Rafel Dalmau, Editor. Barcelona.
- JORDÀ, Anton (1989): “L’època moderna (segles XVI, XVII i XVIII)”. Inclòs a *Història del Camp de Tarragona I El Tarragonès*. Publicacions de la Diputació de Tarragona. Tarragona.
- MARTÍ ESCAYOL, M. Antònia (2006): *Cronologia Guerra de Successió 1705-1714*. Generalitat de Catalunya. Barcelona.
- ROVIRA, Salvador-J (2013): *Els Fontanilles ciutadans honrats de Barcelona (s. XVII-XIX)*. Inclòs a “Recull de Treballs 13”. Centres d’Estudis Sinibald de Mas.
- ROVIRA, Salvador-J (2007): *Història d’Altafulla. L’edat moderna 1479-1868*. Centre d’Estudis d’Altafulla. Altafulla.
- ROVIRA, Salvador-J i ANGUERA, Pere (1984): *Història de Torredembarra segles XVIII – XX*. Ajuntament de Torredembarra.
- ROVIRA, Salvador-J i FABREGAS, Josep (2011): *Història de Tarragona. L’edat moderna a Tarragona. Una època de contrastos III*. Pagès Editors. Lleida.
- ROVIRA, Salvador-J (2003): *La Baronia de Torredembarra a l’edat moderna*. II Beca de recerca Manuel Crehuet. Memòries de la Torre, 2. Patronat Municipal de Cultura. Torredembarra.

TORRAS RIBÉ, J.M. (2004): *El tombant decisiu de la Guerra de Successió a Catalunya: Evacuació de l'exèrcit imperial i repressió borbònica (1713)*. Universitat de Barcelona.

TORRAS RIBÉ, J.M. (1999): *La Guerra de successió i els setges de Barcelona (1697-1714)*. Rafael Dalmau Editor. Barcelona.

TORRAS RIBÉ, J.M. (2013): *Felip V contra Catalunya. Testimonis d'una repressió sistemàtica*. Rafael Dalmau Editors. Barcelona.

VILAR, PIERRE (1965). *Catalunya dins l'Espanya moderna, III. Les transformacions agràries del segle XVIII català*. Edicions 62, Barcelona.

X Premi de recerca de Batxillerat Sinibald de Mas. (2012)

El jurat compost per Núria Riambau Sardà, Jordi Suñé Morales, Joaquim Nolla Aguilà i actuant de secretari en Lluís Català Masot, van dictaminar que el treball guanyador fos “DOLORS MIQUEL. VIDA I POEMES” de Montserrat Piqué Muntané. Així mateix, el jurat considera que, no havent la possibilitat de concedir un accèssit, vol fer un reconeixement públic del treball “GRUP D’AFICIONATS A L’ART. ENTRE BAMBOLINES” de la Gypsy Nel-lo Peeters i en recomana la seva publicació al Centre d’Estudis Sinibald de Mas¹.

A la imatge l’autora del treball guanyador, Sra. Isabel Mondèjar, segona tinenta d’alcalde i regidora de Turisme, Joventut i Sanitat de Roda de Berà i el president de la nostra entitat.

¹No ha estat possible atendre la recomanació per problemes de recuperació dels arxius del treball i manca de temps de l’autora per a refer el projecte per publicar, amb motiu dels estudis i altres obligacions.